

Рецензія
на дисертаційну роботу
Настьошина Степана Євгеновича «Формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України у контексті євроінтеграційних процесів»,
поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження

Енергоємність економіки України залишається значно вищою, ніж у країнах ЄС, що спричиняє додаткові витрати на виробництво і споживання енергії та негативно впливає на конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках. Зменшення енергоємності є важливим завданням для стабільного економічного зростання і підвищення продуктивності економіки країни. Україна взяла на себе зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів та підвищення енергоефективності в рамках Угоди про асоціацію з ЄС та Паризької кліматичної угоди. Ці зобов'язання вимагають впровадження дієвих механізмів і політик для забезпечення сталого розвитку, що особливо актуально в умовах кліматичних змін. Впровадження організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності відповідає євроінтеграційним вимогам та стандартам ЄС. Україна має адаптуватися до європейських директив у сфері енергоефективності, що сприятиме гармонізації законодавства, запровадженню інноваційних технологій та стимулюванню розвитку "зеленої" економіки. Низька Енергетична ефективність також створює значне навантаження на державний бюджет через високі витрати на імпорт енергоносіїв та дотації в енергетичному секторі. Низький рівень енергоефективності уповільнює інтеграцію України в європейський енергетичний простір, обмежуючи можливості для залучення іноземних інвестицій у сферу енергетики. Крім того, підвищення енергоефективності є ключовим чинником у досягненні енергетичної безпеки країни, зменшуючи залежність від зовнішніх постачальників енергоресурсів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконано в рамках тем Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка: «Соціально-економічні системи в умовах глобалізації: проблеми моделювання та управління» (номер державної реєстрації 0116U008869) та «Механізм управління ефективністю та стійкістю функціонування соціально-економічних систем в умовах трансформації економіки України» (державний реєстраційний номер 0122U001528), в межах яких розроблено інструментарій реалізації

VECM та ARDL моделей в Eviews, який передбачає визначення швидкості повернення до довгострокової рівноваги показників енергоефективності та економічного розвитку.

Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна

Основними науковими результатами дисертаційного дослідження можна вважати:

1. удосконалення концептуальних засад формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України із урахуванням євроінтеграційних процесів, які враховують причинно-наслідковий зв'язок між показниками енергоефективності, міжнародної торгівлі та економічного розвитку (стор. 161-180);
2. розроблений підхід до використання інструментарію DEA аналізу для реалізації досвіду європейських країн при розробленні довгострокових стратегій підвищення рівня енергоефективності економіки України (стор. 111-119);
3. запропонований підхід до формування довгострокових стратегій енергетичної політики, який враховує швидкість повернення до довгострокової рівноваги пар показників енергоефективності у разі її порушення через можливі економічні кризи (стор. 162 -180);
4. удосконалену методику формування стратегій розвитку електроенергетики, яка на відміну від традиційних підходів враховує довго- та короткострокові залежності між споживанням електроенергії та економічним зростанням (стор. 151-159);
5. дістав подальшого розвитку існуючий понятійно-категоріальний апарат оцінювання ефективності використання енергетичних ресурсів на основі запропонованих підходів до трактування енергоефективності економіки: технологічного, економічного, екологічного та інтеграційного (стор. 30-42).

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, наведені у дисертації, мають теоретичну та практичну цінність. Отримані здобувачем результати є вагомим внеском до існуючих підходів та математичного інструментарію оцінювання енергоефективності економіки України та формування механізмів її підвищення у контексті євроінтеграційних процесів.

У дисертаційному дослідженні розроблено теоретико-методичне забезпечення та відповідний інструментарій побудови організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності національної економіки у контексті євроінтеграційних процесів.

Варто виокремити наступні результати роботи, які становлять теоретичну цінність:

1. систематизовано та узагальнено існуючі науково-методичні підходи, що використовуються при оцінюванні енергоефективності на макrorівні;
2. розроблено моделі оцінювання енергоефективності національних економік країн Європи на основі DEA аналізу;
3. розроблено комплекс ARDL моделей для визначення характеру довгострокової та короткострокової поведінки показників енергоефективності та економічного зростання;
4. запропоновано метод врахування причинно-наслідкових зв'язків між показниками енергоефективності, міжнародної торгівлі та економічного розвитку при формуванні організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України;
5. на основі розроблених моделей корекції помилок запропоновано підхід до врахування загальноєвропейських тенденцій при побудові організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України;
6. побудовано моделі панельної регресії визначення детермінант енергоефективності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблений комплекс економіко-математичних моделей оцінювання та аналізу енергоефективності економіки створює наукове підґрунтя національним та міжнародним регуляторам для удосконалення системи стратегічного управління енергетичною галуззю. На основі моделей корекції помилок та ARDL-моделей сформовано методологію інтеграції європейських трендів в організаційно-економічний механізм підвищення енергоефективності України.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші прикладні результати наукових досліджень, викладені в дисертаційній роботі, знайшли практичне застосування у навчальному процесі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, в діяльності енергетичних компаній при формуванні енергосервісних контрактів, визначенні необхідних ресурсів для забезпечення їх енергоефективності, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Теоретичні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які змістовно розкриті в дисертації Настьошина С.Є., є достатньо обґрунтованими та достовірними. Це підтверджується методологічною основою проведеного дослідження, в основу якої було покладено загальнонаукові методи

дослідження: перехід від абстрактного до конкретного, історичний, логічний, аксіоматичний, системно-структурний, математичний з допомогою яких було сформовано теоретико-методологічні положення оцінювання енергоефективності національної економіки та розроблено методику формування організаційно-економічного механізму її підвищення.

У процесі дослідження автором опрацьовано фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних вчених, напрацювання наукових шкіл з проблем енергетичної ефективності національної економіки, законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Національного банку України. Інформаційною базою дослідження є статистичні дані державного комітету статистики України, Національного банку України, Європейського статистичного агентства, Міжнародного валютного фонду, Enerdata, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, матеріали періодичних видань та засобів масової інформації, ресурси мережі Інтернет.

Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача

За темою дисертації автором опубліковано самостійно та у співавторстві 21 друковану наукову працю, серед яких 4 у виданнях, що входять до наукометричної бази даних Scopus, 9 статей у наукових фахових виданнях, 8 матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 13,16 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,05 друк. арк.

Публікації здобувача відповідають встановленим вимогам, в них у повній мірі розкрито основні положення дисертаційного дослідження, які виносяться на захист, висвітлено суть наукової новизни проведеного дослідження.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Подана на розгляд дисертація Настьошина Степана Євгеновича за змістом, структурою та оформленням робота відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, містить усі необхідні структурні елементи та включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота написана українською мовою, з дотриманням основних вимог наукового стилю викладання матеріалу.

Слід відзначити системний характер роботи. План дисертації в цілому складений вдало, структура роботи є логічною. В ній чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і засобів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Відсутність (наявність) порушень принципів академічної доброчесності

Усі наукові положення, розробки, висновки та рекомендації, представлені в дисертації та винесені на захист, отримані особисто здобувачем. За результатами перевірки дисертаційної роботи Настьошина С.Є. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень, навмисних спотворень не виявлено.

Дискусійні положення, зауваження та недоліки

Високо оцінюючи результати дослідження і відзначаючи достатній рівень обґрунтованості теоретичних, методологічних та прикладних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логічність викладу матеріалів, доцільно звернути увагу на низку зауважень, деякі дискусійні положення дисертаційної роботи та певні недоліки в ній, а саме:

1. Варто було б більше уваги приділити у роботі питанню встановлення цільових значень для ключових показників енергоефективності на початкових етапах формування організаційно-економічного механізму.
2. Доцільно було б у роботі крім орієнтованих на вхід DEA моделей проаналізувати також орієнтовані на вихід DEA моделі, оскільки вони оцінюють можливість досягнення максимального економічного зростання на основі наявних ресурсів.
3. Додаткової аргументації потребує висновок автора на стор. 178, що у короткостроковій перспективі коливання обсягів експорту та імпорту матимуть швидкий вплив на рівень інтенсивності викидів CO₂. Значне практичне значення мав би також додатковий аналіз експорту та імпорту (наприклад, структура товарів, енергоємність виробництва чи логістичні витрати), які спричиняють найбільший вплив на інтенсивність викидів CO₂ у короткостроковому періоді.
4. У роботі на основі побудованих ARDL моделей (стор. 167) автор робить висновок, що довгострокове економічне зростання може мати суттєвий негативний вплив на викиди CO₂ у відношенні до ВВП. Це означає, що з часом, у міру зростання економік, вони стають більш енергоефективними. Робота б значно виграла, якби було досліджено, які саме фактори (технологічні інновації, зміни у структурі економіки, державна екологічна політика тощо) є ключовими драйверами зниження інтенсивності викидів CO₂ при економічному зростанні.
5. У статті багато уваги приділено визначенню характеру довгострокового зв'язку між показниками економічного розвитку та енергоефективності на основі розроблених автором ARDL та VECM моделей, проте економічній інтерпретації самої суті стану рівноваги приділено недостатньо уваги.

Слід відзначити, що вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Настьошин С.Є., виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні, а значна їх частка може сприйматися радше як рекомендації щодо подальших наукових пошуків.

Загальний висновок

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що дисертація Настьошина Степана Євгеновича на тему «Формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України у контексті євроінтеграційних процесів» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44., є самостійно виконаною завершеною працею, містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують науково-практичну задачу розробки науково-методичних положень і практичних рекомендацій щодо підвищення енергоефективності економіки України. У зв'язку з цим, вважаю, що Настьошин Степан Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри математики та економіки
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Любов КВАСНІЙ

